

Oponentský posudok

habilitačnej práce PaedDr. Lenky R o v ň a n o v e j na tému: „Kvalita učiteľa v kontexte edukačných kompetencií a emocionálnej inteligencie: perspektíva žiakov a študentov učiteľstva“.

Problematika emocionálnych aspektov v súvislosti s učiteľskou profesiou je často zdôrazňovaná, avšak empiricky na Slovensku i v okolitých krajinách temer vôbec nesledovaná a už vôbec nie vo väzbe na potreby žiakov a zároveň na didaktické poňatie výučby. Riešenú problematiku preto považujem za originálnu, novú v slovenskom i medzinárodnom kontexte, oceňujem, že posúva a významne obohacuje poznanie vo vednom odbore pedagogika a dáva podnety pre jeho ďalší rozvoj.

Habilitačná práca je logicky štruktúrovaná, značne rozsiahla (237 strán + 10 príloh), napísaná s vysokou odbornou i metodologickou erudíciou. Autorka vychádza z obrovského množstva bibliografických prameňov, zo značnej časti zahraničných, pri využívaní ktorých dodržiava bibliografické normy a zásady vedeckej etiky. Práca spĺňa všetky formálne náležitosti a je napísaná s veľkou precíznosťou a dôkladnosťou (niekedy až prílišnou).

Teoretická časť práce dokladuje mimoriadny odborný rozhľad autorky v sledovanej problematike, jej teoretického uchopenia, výskumných zistení, aktuálneho stavu politického, či odborného diskurzu, ale i reálnej praxe. Habilitantka vychádza z kritickej analýzy súčasného stavu teórie ale aj praxe, využíva mimoriadne rozsiahlu škálu domácich i zahraničných teórií a výskumov, z ktorých vyvodzuje vlastné syntetické závery. Autorka sa usilovala zachytiť a analyzovať široké a rôznorodé súvislosti problematiky učiteľa s uvedením rôznych koncepčných prístupov a triedení od sociálnych a filozofických východísk, cez kvalitu vzdelávania, školy, výučby až po kvalitu učiteľa, jej dimenzie a úrovne, jeho typológie a osobnosť, čo sú samo o sebe samostatné veľké témy na habilitačnú prácu. Tento široký záber spôsobil, že najmä v kapitole 2 sa v záplave odborných údajov v niektorých častiach stráca cielené smerovanie teórie k výskumu, alebo vlastný postoj autorky. Autorka napr. širokú pozornosť venuje kompetenčným prístupom ku kvalite, či efektívnosti učiteľa, ale procesualný prístup, na ktorom je založený model reflexívneho praktika, ku ktorému sa nakoniec hlási, nerozpracúva. Na jednej strane prijíma členenie Vašutovej aj s pojmom osobnostné „kompetencie“, na druhej strane hovorí o osobnostných charakteristikách, predpokladoch, resp. opiera sa o Kasáčovej vymedzenie troch dimenzií profesionality, ktoré jasne odlišuje profesijné kompetencie od osobnostných faktorov a predpokladov, ktoré v tomto pohľade kompetenciami nie sú. Tu by sa bol žiadal funkčnejší výber prístupov, ktoré by v kritickej reflexii vyústili do podpory nosných myšlienok ďalšieho teoretického textu a výskumu. *Autorka by na obhajobe mohla vysvetliť, ako sa ona pozerá na pojem „profesijné kompetencie“ a „osobnostné kompetencie“, je podľa nej toto označenie terminologicky správne?*

Ako funkčnejšie usporiadané hodnotím dve nasledujúce teoretické kapitoly. V kapitole 3 o koncepciách edukácie pozitívne hodnotím, že autorka výborne zdôvodňuje podstatu a význam učiteľovho poznania a prijatia edukačných koncepcií pre tvorbu konceptuálneho rámca učiteľovho chápania výučby. Po uvedení výberu niektorých triedení koncepcií vymedzuje vlastné chápanie modelu učiteľa ako reflexívneho praktika s oporou o koncepcie, ktoré ho sýtia. Vytýkam jej však, že bez komentára ponecháva triedenie spôsobov pedagogického myslenia Pupalu a Kašáka (s. 105), ktoré pod názvom „humanistický“ uvádza čisté personocentricky charakterizované myslenie so zanedbávaním sociálnych aspektov ľudskej existencie. *Naozaj možno takto charakterizované koncepty z filozofického hľadiska označovať pojmom „humanistický“ (hoci by sami seba takto označovali)? Čo znamená tento pojem, akými ideami je charakteristický a aký výstižnejší názov by táto skupina mala niesť?*

Osobitne oceňujem teoretickú kapitolu o emocionálnej inteligencii, predznamenávajúcu výskum, ktorá je príkladom využitia interdisciplinárneho prístupu v pedagogických vedách. Autorka preukazuje nielen dobrý prehľad v psychologických východiskách svojho empirického skúmania, ale tiež naznačuje ich aplikácie pre synergiu kognitívneho a afektívneho v učiteľskej profesii a dokazuje vlastnú spôsobilosť tímovej práce s predstaviteľmi partnerských pracovísk a vedných odborov.

Empiricky orientovaná polovica habilitačnej práce je dôkazom autorkinej spôsobilosti projektovať, realizovať a vyhodnocovať rôznorodý pedagogický výskum. Autorka si vytýčila náročné ciele skúmať sociálne reprezentácie kvalitného učiteľa u žiakov ZŠ, SŠ a študentov učiteľstva, zistiť prevažujúce koncepcie edukácie a úroveň črtovej emocionálnej inteligencie budúcich učiteľov a ich vzájomné vzťahy. K tomu zvolila 3 relevantné výskumné metódy – Q-metodológiu vrátane faktorovej analýzy, škálovaný dotazník s deviatimi metaforickými opismi konceptov edukácie podľa Baumana a na slovenské podmienky verifikovaný TEIQue dotazník na meranie črtovej emocionálnej inteligencie. Náročnosť a prácnosť výskumného postupu dokladuje veľmi podrobný popis metód, ich vlastného zostavovania a upravovania, pilotného overenia, jednotlivých fáz a priebehu výskumu. Z uvedeného je zrejmá metodologická zdatnosť autorky, dôkladnosť v úsilí o validitu, reliabilitu a objektivitu výskumu. Pripomienkovať možno snád len to, že pre lepšiu čítavosť a prehľadnosť textu mohli byť viaceré časti a ukážky elektronických výskumných nástrojov zaradené skôr do príloh, avšak na druhej strane je potrebné oceniť, že osobitne časť venovaná Q-metodológii by mohla slúžiť ako učebnica pre výskumníkov a doktorandov.

Štatistické spracovanie výsledkov je tiež veľmi dôkladné, uvedené v 40 tabuľkách vrátane zdôvodnenia používaných nástrojov na výpočty štatistických ukazovateľov a korelácií. Metodologická časť je ukončená interpretáciou výskumných zistení s niektorými odporúčaniami (s.202) a uvedením limitov výskumu vyplývajúcich z veľkosti výskumných vzoriek a techník zberu dát. Habilitačná práca priniesla tri mimoriadne závažné zistenia: 1. že žiaci ZŠ a SŠ pri vnímaní kvalitného učiteľa primárne preferujú položky priamo sýtiace faktory emocionálnej inteligencie a položky obsahujúce psychodidaktickú zručnosť súvisiacu s faktormi EI (s.177), 2. že študenti učiteľstva ako dve najpreferovanejšie koncepcie edukácie zvolili dva úplne protikladné koncepty personalistické a akademické a 3. že úroveň EI u študentov učiteľstva je pomerne nízka,

osobitne vo faktore sebakontrola a sociabilita. *Aké sú metodologické a pedagogicko-psychologické limity tej podoby metaforických opisov koncepcií edukácie, ktorá bola predložená študentom učiteľstva (tab. 9, str. 146-8)? Nemohlo jej znenie ovplyvniť výber metafor skôr k želaným ako reálne subjektívne preferovaným koncepciám?*

Stručné odporúčania najmä na meranie EI pri prijímacom konaní nepovažujem momentálne za reálne. Škoda však, že autorka v závere práce namiesto zbytočného opakovania obsahu práce nerozvieďla radšej podrobnejšie svoje stručné odporúčanie na rozvíjanie EI počas štúdia. *Na obhajobe by autorka mohla hlbšie rozvinúť toto odporúčanie do nárysu systematickej práce s rozvojom EI študentov učiteľstva počas štúdia ako aj v kontinuálnom vzdelávaní súčasných učiteľov vrátane jej foriem, metód a ďalších potrebných opatrení, ktoré by to umožnili.*

Záver:

Predloženú habilitačnú prácu aj napriek niektorým pripomienkam považujem za odborné i metodologicky kvalitnú, originálnu a podnetnú, prinášajúcu nové interdisciplinárne vedecké poznanie, dôležité pre aplikovanie v praxi pregraduálneho ale i kontinuálneho vzdelávania učiteľov. Habilitantka preukázala nielen mimoriadny vedecký rozhľad, ale aj vynikajúce schopnosti vedecky skúmať edukačnú realitu a tým ovplyvňovať rozvoj edukačných vied. Preto habilitačnú prácu odporúčam k obhajobe. Na základe jej posúdenia, ale i osobnej znalosti odborného profilu habilitantky, jej doterajších výsledkov vedeckej a pedagogickej práce a jej uznania odbornou societou, ale aj praxou odporúčam po úspešnej obhajobe udeliť PaedDr. Lenke Rovňanovej vedecko-pedagogický titul docent v odbore Pedagogika.

25. mája 2017

Dr.h.c. prof. PhDr. Beata Košová, CSc.

oponent